

A BADACSONYON

Részletek Tatay Sándor könyveiből

A hegy, melynek lakóiról ez a könyv szól, valamikor tűzhányó volt. Azt is mondják a tudósok, hogy néhány százezer vagy millió évvel öregebb az ország összefüggő hegyvonulatainál. Hogy rettenetesen vén, megkopott, megroskadt, az egészen szembetűnő. Tekintsük csak a tetején körbefutó réteges bazaltoszlopokat. Ráncosak, gyűröttek, komorak, mint egy nagyon vén ember homloka.

Az is tudvalevő róla, hogy az őskori tengerből emelték ki a föld mélyének varázsos erői. És ha a lábánál elnyúló, nagy tó felől tekintesz rá, valóban vízből felbukkant tengeri szörnynek vélheted... Persze csak borongós napon, gyorsan futó felhőkkel a vállá körül. Mert ha verőfény éri az oldalát, akkor a lankás részein elnyúló szőlők szép rendje megnyugtat, és a szőlők közt elszórt, fehér házak tündöklése becsap...

Ki ismeri a föld mélyén rejtőző, fel nem mért erők szándékait? Ez a vulkán egyszer újra kitörhet. Ki gondol erre manapság? Senki. Egy azonban bizonyos: e hegy ősi lakóinak az élete minden más halandó életénél jobban tanúskodik róla, hogy hitvány és ingatag réteggel borított tűzgolyón taposunk.

A turistaház nem a tetején volt a hegynek, hanem így mondhatnánk jól: a vállán. Felette száz méteres sziklafal emelkedett, és ez a gyönyörűen tagolt bazaltfal karikába futott körül a hegyen mint egy koronát alkotva rajta. A hatalmas bazaltoszlopok lábánál letöredezett kövek tengere, és ezek az oszlopok, mint óriási kariatidák, fejükön tartották a remek szálfákkal díszlő, négyzetkilométernyi, sík tetőt. Az északkeleti részén, hol a sziklákban már mély sebeket vágott a bánya, fenyőfák őrizték a tetőt a hideg szélétől. Vagy tán a meredek sziklafalon felcsapódó szelek állták útját a magasabb rétegnek? Annyi bizonyos, hogy bármi szeles volt a környék, ezen a tetőn majdnem mindig szélcsend uralkodott. A legelső napsütés átmelegítette, s a bodza már februárban széles leveleket hajtott itt.

A hús megszerzése volt a legfőbb gond. Nem etethettük vendégeinket mindig csak csirkével. Vágási tilalom volt erre is, arra is. Beszolgáltatási rendelet volt. A sertésekre alsó súlyhatár és sok minden egyéb. A borjúvágás volt a legnagyobb bűn. Mégis leginkább borjúhoz jutottunk. Jól emlékszem arra, amelyiket harmonikán vettem. Megszólítottam a gazdát, akinek a tehenéről tudtam, hogy hasas, és nem sok ideje van hátra. Ám az nem akarta semmi másért adni a kisborjút, csak harmonikáért. Mert a harmonikáját elvitték, még mielőtt hazatért a háborúból. Azóta pokol az élet náluk, azt mondta, mert sem nem cigarettázik, sem nem pipázik, az italért nincs annyira oda, és mit csináljon az ilyen ember, ha nézeteltérése támad az asszonnyal? Más legalább rágyújt vagy megiszik egy üveg bort, de mi van neki? Volt a harmonika, nyakába akasztotta ilyenkor, és betöltötte a házat muzsikával. Éz ez annyit, mintha elmenekül a szorongatott ember a szőlőhegyre, zsebre vágva a pincekulcsot. Ha szól a harmonika, érezheti magát magányosan, susogó erdőben. Nincs tovább perpatvar, az asszony, mintha ott sem lenne. Ígérhetek neki ezenkívül akármit, egy zsebre való dollárt is, nem adja a borjút. Inkább felneveli, bejelenti annak rendje-módja szerint, és nincs izgalom.

Úgy hozta a sors, hogy sikerült a Teleky téren egy harmonikát szereznem. Kisborjú nem nagy ár egy harmonikáért, de elég előnyösen jutottam a kiváló hangszerhez. Szóval egyikünk sem panaszkodhatott.

Nem volt szívem kivágni élő fát, amíg tele volt az erdő karvastagságú hulladékkal. Aki messzebbre lopták a fát, azok a törzsét vitték, mi ott voltunk az erdő alatt. Azért voltunk ott, hogy az ágfát összeszedjük, mielőtt betemeti a hó. A tél elé azért nem nézhettünk rőzsekötegekkel. Meglapítottam a kovácsnál, kiélesítettem a fejszemet, és ahogy közelgett a tél, egyre sűrűbben jártam a tetőre éjszaka. Szeles éjszakán legszívesebben, mert akkor nem hallatszik messze a fejszecsattogás. Szeles és holdvilágos éjszakán. Meg is szerettem ezeket az éjszakai kirándulásokat. Tilosban jártam, és mégis a szabadságérzet emlékezetes ezekből a harminc évvel ezelőtti vállalkozásaimból. Nem törvényellenes cselekedet az emlékeimben, hanem a teljes törvényenkívüliség. Hasonlatos azokhoz a szolgálati sétáimhoz, melyeket az időnként teljesen néma budai vár romhalmazában tettem. Kék foltokat hagytak a vállamon, hátamon a farönkök, bokámat összevertem az eregetőben. De nem éreztem a fáradság gyötrelmeit. Az elején volt úgy, hogy feljött velem Eszti. Jól megerősödött nálunk, ketten sokkal nagyobb darab fát tudtunk leereszteni. Ám az anyósom hírét vette ennek, és ismét álmatlan éjszakai lettem. Akkor felmentem csendes, szélmentes éjszakákon is. Volt úgy, hogy nem is hoztam fát, csak ültem egy sziklán, melyről hatalmas panoráma nyílt. Ilyen magasságból nézve eltűnt az aranyhíd, a hold szilánknyi darabokban hullott a tó színére, úszkált rajta, mintha fatörzsek foszforos korhadékával hintették volna be. Hátam mögött az éjszakai erdő mocorgásai.

Ha már fáról volt szó, elmondok egy másik történetet Egryékről. Néhány évvel elébb fent laktak ők még, magasan egy nagy kilátású szőlőházban, előttük a szőlőhegy szép domborulatai, majd a Balaton Kisröstől Bogláron át egészen a fonyódi dombokig. Az idő múlt felettük. Ez a remek hely mind nehezebben megközelíthető volt számukra. Építettek házat közel a parthoz, de még közelebb a vasúthoz. Háromszintes, de szűk házat. Hiába volt legfelül a műterem, utolérték a vasút menti vadgesztenyék. Már lombtalanok voltak a fák, mikor egyszer így panaszkodott:

- Látod, mennyi minden van előttem ilyenkor, de ha kilombosodnak a vadgesztenyék, akkor semmi, semmi a Balatonból, amiért itt élek. Te mozgékonyabb ember vagy. Összeköttetéseid is vannak. Nem tudnál-e engedélyt szerezni, hogy megritkítsuk a fák ágait. Tavasszal már nem is volna hozzá szívem, de így a nyugalmi állapotukban talán megbocsátják.

Elgondolkodtam rajta: milyen utat kellene megjárnom írásbeli engedélyért, hogy az öregedő művész, a Balaton legnagyobb festője, láthassa ablakából a tavat. A községházán már maga is járt, de hiába, a járásnál is. Ott van még a megye, aztán az Államvasutak, mert hisz a gesztenyék az övéké. Törvényt tettem: a fákat igenis óvni kell, ez a rendelet helyes. Hogy a bejárando út a bürokráciában hosszú, talán az is helyes. Ám mindennél fontosabb, hogy Egry József lássa a Balatont.

- Van egy jó fűrészed? – kérdeztem.

Akadtt ilyen fűrész, karomra akasztottam, felmáztam az első fára, aztán a másodikra, a harmadikra. Fél óra alatt megvolt Egry óhajtott kilátása. Csak a szorongás a szívében, az lett nagy.

- Hátha baj lesz ebből?

- Mi baj lehetne? Ha jönnek rendőrök vagy egyéb hivatalos emberek, mondd meg nekik: az a pimasz Tatay lejött a turistaházból, megcsönkította gyönyörű gesztenyéimet, és elvitte a vastag ágait, hogy legyen néki téli tüzelője.

El is húzkodtam az ágakat kicsit arrább, ahol a nádas túllépett a vasúton, mert azt már nem merték vállalni Egryék, hogy felszabdalva az ágakat, berakjam a faskamrájukba.

Benyomulok a fák, bokrok sűrűjébe. Azon a tekerülő gyalogösvényen kapaszkodom felfelé, amelyet 1947-ben készítettünk, úgazda koromban, hogy könnyebben feljuthassunk a Nagy-Karosszékhez, amely a telkünk felső csúcsán helyezkedik el. Mert ilyenformán, csúcsban érnek véget felfelé a telkek ezen a részen, amint a hegy kerülete is sokkal kisebb fenn a tetőt tartó bazaltszlopok tövében, mint a hegy alján. Százéves fényképeken sehol nem látható erdő a Badacsonyi déli oldalán, csak szőlősorokat tartó kőbástyák, teraszok. Legyünk igazságosak: ezek az erdők nem mind a második világháború után keletkeztek. Némely élelmes tulajdonos a nehéz munkálattal, sziklába vájt teraszok helyén kis kőbányát nyitott, elébb a vasútépítés idején, majd jóval később, mikor a műút

készült. Nem kellett hozzá nagy beruházás, csak sok gyermekökölnyi, kis acélkalapács. A csákányt a kőfejtéshez hozták magukkal a napszámosok. Sok kis kalapács, olcsó munkabér és sok-sok szegényember, no meg sok szép bazaltkoronás hegy, kialudt vulkán. Még az sem mondható, hogy ezek a manufaktúrák rombolták a táj ékességét. Ilyen célra megfelelt akármilyen hulló-forgó égett bazalt is. A nagy pusztításhoz nagyobb tőkebefektetés kellett, vagy akkora világhatalom, amilyen a rómaiaké volt, akik például a Kis-Somlyót lefejezték a hadi utakért.

Nem vagyok olyan jó szőlőművelő, mint híresztelik azok, aki szívesebben dicsérnek boroméért, mint könyveimért. Az igaz, hogy jobban szeretem a szőlőmetszést, a borfejtegetést, még a kapálást is, mint a betűvetést. Nem teszem szép tempóban a munkát, nekirugaszkodom, azután elfekszem. Nem tartok okos sorrendet. A sürgős feladat helyett gyakorta olyat teszek, ami ráérne, de éppen kedvet érzek hozzá. Ezúttal is otthagytam a lépcsőjavítást, mert észreveszem, hogy a vaddisznók ismét jókora gödröt ástak a megszokott helyen. Nyáron át nem járnak erre, de szüret előtt mindig megérkeznek, és elsőnek mindig ugyanazon a helyen látnak munkához már vagy tíz éve. Máig sem tudom, mit keresnek mindig ugyanott. Már nem is haragszom érte, sőt szolgálaimnak tekintem őket. Belépek a gödörbe, jó combközépig ér. Ez éppen elég nekem. Az erdőből hozok le néhány lapát finom humuszt, azt behelyezem, és trágya helyett némi gizzgazzal meg is keverem a földet, mikor visszakapálom. Tavaszra jól átáztatja a téli csapadék a meglazult talajt, s akkor spárgatököket ültetek belé. Az szereti nagyon a mélyen megmunkált ágyást. Éljen az ember ésszel, ne viaskodjék a vaddisznókkal, akiknek nincsen puskájuk, hanem egyezzen meg velük. Eltűnnek azok engem maguk mellett. Vaddisznók mindig lesznek, sebaj, csak ne lépjen a vadmalac farkára, mert visít az kétségbeesetten. Ez pedig a háború kezdete.

Ültettem én már jákondtúrásba is jácintthagymát, sőt tulipánt is. Gyönyörű virágot hoztak tavasszal azok a hagymák. Ha Isten ad erőt, a vaddisznó forgatta földben akkora tökök teremnek, mint egy választási malac.

Áldozunk szépséges hegyünknek, ki-ki ereje szerint. Velünk öregszenek a tőkék, és ha meghalunk, bizonyára akad megint, aki oltárán áldozza fölös erejét... Áldoztak hegyünkért századokon át az ősök: urak és parasztok, de legtöbbet talán a most letűnő korszak edesatyja, Rákosi Mátyás, aki nem sajnálta forint millióit arra sem, hogy narancsliget díszítse déli lejtőinket. Szeretete, rajongása páratlan szépségű tájunkért határtalan volt, és tudvalévő, hogy a szeretet csodát terem. Nem az ő bűne, hogy a méltatlan szakemberek máig sem voltak képesek kitenyészteni olyan narancsfajtát, mely elviseli a csekély húsz-harminc fokos téli hideget, holott kövületek bizonyítják, hogy valaha, sok-sok ezer éve narancs termett e tájon. Saját szememmel láttam a leletet.

...A legcsodálatosabb, és közvetlen mellettünk ékeskedik a több százezer holdas herceg áldozata Badacsony-ért. Nem is ezé az utolsó hercegünké, aki primabalerinát vett feleségül, majd börtönt viselt, és visszahúzódott szépséges nejével burgenlandi maradék birtokaira. Az érdem még az elődé, aki hazánk leggazdagabb földbirtokosa volt, de lehetséges, hogy csupán egy szépalmú jószágigazgatóé... A telkünk felső harmadával közvetlen szomszédos a hegyi szőlőtermelés egy olyan műemléke, amelyhez foghatót sehol sem láttam, talán nincs is a világon. Négy gyönyörű bástyasor tartja a hátán a teraszokat. A bazaltbástyák századok óta ismeretesek Badacsonyban, jellegzetességei hegyünknek, de ilyen magasakat, öt-hat métereseket csak itt építettek. Ahol az ügyes kis vincellérháznak kihagytak egy sarkot, ott jóval följe nőnek a háztetőnek. A történeti adatok szerint olasz foglyok építették minden kötőanyag nélkül 1917-ben, szépen faragott acélszürke bazaltkövekből. Azóta állnak rendületlenül. Mérnöki műszerekkel sem állapítható meg rajtuk semmi statikai hanyagság. Dőlésszögük mindenütt egyforma, sarkaik élesek, hibátlanok. Láttam Róma alatt, Frascatiban szép szőlőteraszokat tartó kőbástyákat, bizonyára vannak effélék a tűzhányó Vezúv táján is, de nem ehhez mérhetők.